

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Petri Danielis Huetii Demonstratio Evangelica

Huet, Pierre Daniel

Parisiis, 1679

Caput centesimum septuagesimum primum. De natura, vi, & usu
Prophetiarum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-16260

CAPUT CLXXI.

De natura, vi, & usu Prophetiarum.

I. *Uni Iesu convenientunt Prophetie ha omnes ac typi; nemini vero præterea.* II. *Universæ potius quam sigillatim spectanda sunt Prophetie.* III. *Prophetie quedam, non solitarie, sed cum toto, unde prodierunt, contextu spectari debent:* IV. *nec necesse tamen est Prophetias & typos, quoscunque attulimus, in eamdem sententiam ac antecedentia & consequentia conspirare.* V. *Disputatur quid Prophetiarum collectiones à Centonibus discrepant.* VI. *Ut fidei esset locus, non semper claras & distinctas esse Prophetias oportuit.* VII. *Triplex occurrit Prophetiarum genus in Libris sacris: primum, quod Christum mere respicit; alterum, quod Christum respicit καὶ λέξιν, alia καὶ χρήματα; tertium, quod Christum καὶ τὰ χρήματα, alia καὶ λέξιν.* VIII. *In allegoriis eruendis elaborarunt Judei, IX. & Ethnici. X. Vanitatem oraculorum suorum & Sibyllarum iidem Ethnici agnoscent.*

Uni Iesu convenientunt Prophetie ha omnes, ac typi; nemini vero præterea.

I. **P**LURES superiorum similes poteramus typos conquerire, in quibus Deus venturi Messiæ indicia hominibus longe ante proposuit. Multos collegerunt prisci, novique Scripturæ sacrae Interpretes: sed cui non satisficerint, quos attulimus, nihil ei sane futurum est satis. Ex hac porro tyorum Christi serie, & ex superiore Parallelismo, accurata quedam Messiæ & mirifica, non adumbratio, sed defcriptio exurgit. Nec enim iis obscura aliqua *secreta*, sed aperta, non aliquæ Christi Iesu nota, sed universæ continentur: stirps ab ultima retro origine, tempus nascendi, patria, nomen, mores, dignitates, studia, negotia, acta, casus vitæ universi, mors, ipsumque adeo genus mortis, sepultura, & quæ mortem consecuta sunt, mirabilis illi ad vitam reditus, & stupendi eventus rerum, quarum gratia vitam & mortem Jesus obierat, & omnes denique characteres, quibus discerni & distinguiri potuit. Nam etiamsi horum signorum aliquod in alio, si forte, idem appareat, puta si quem alium vel Davide ortum reperias, vel Bethlehami natum, vel Prophetam, vel faceret, vel pastorem, vel concionatorem, vel pacificum, vel sanctum, vel humilem, vel pauperem, vel principem, vel regem, vel fortrem, vel legumlatorem, vel falso accusatum, vel nefaria morte extinxit: at hoc in se qui complexus fuerit universa, si veteres replicemus memorias, præter Jesum reperiemus omnino neminem. Sacra quedam Veteris Testamenti oracula Prophetæ suo Muhammedo accommodare conati sunt Islamitæ, sed quod ex iis, propter paucitatem, nihil certi colligere se posse cernerent, in uno Alcorano omne doctrinæ sua præsidium posuerunt. Ex his projecta & infana Celsi appetit impudentia, qui Prophetarum prædictiones innumeris aptius, quam Iesu, convenire, nefarie protinus & απροβάτωμα auctus est dicere. Quodque maxima admiratione dignum est, & exceptionem omnem aut cavillationem respuit, non unus aliquis Propheta omnia hæc solus de eo prænuntiavit, quod ipsum tamen vel pertinacissimam obtinacionem frangeret, sed ab ipsis mundi incunabulis, per quatuor annorum millia, uno ore venturum Christum prædixerunt viri complures, in ejusque ortu, vita, virtutibus, rebus gestis, morte, ac tota denique οἰνοποίης præmonstranda consenserunt. Quæ si quis casu evenisse dicat, casus hujusmodi in rerum natura aliquando contingere ostendar: quorum nulla omnino exempli vel recentis præberet vel vetus historia. Egregie Eusebius: φέρε δὲ ἀνακα τὸν μίδαναι λελιθούμην, καὶ ἐν τῷ Σιῶνι τερασσαγάγειρι ἐφεύσον, ὡδὲ τὴν αὐτὸν παντούμηνος ἄρτον δι, εἶται, φαγεῖν λογικὸν αἴσθεις, μη δέ πλισθεν καρδίας, Φυγῆς δὲ λογικῆς καὶ νοεῖσθαι καρπον τερασσαλλόθεντο, λέγε δὲ ὅτι σαντος πολλάχι θησοι φάιδην Θ., πέπλος πάποτος τῷ δέ αἰσινθε βονδίνταν ασθέν, δύστοις τῷ πλευτῷ συνῆσε τεραστικῆς ἀναθεν τερε μυεῖν κρόνον φανεῖς, ἵγαδην τε καὶ τεραστηρύζειν τερε δις τεραστατα τεραστικῆς ἀβεσίνην πυράν· οἱ δὲ τὸν τόπον αὐτὸν τὸν θυμόντες, καὶ χερῶν τὴν ἀφίξεας, καὶ τόπον τὸ βίου, Καὶ διαδέιξε, καὶ λόρος, καὶ κατέρρεατα αὐτὸς τεραστόντας βίλοις ιτεσί τεραστελλόγον. Age vero, cum præterea cuius animus Lapidis in modum induruit huiusmodi interrogacionibus in nostram sententiam pertrahamus, sic ex eo sciscitantes: Heus tu, dic mihi, vocem eo qui ratione preditus sit dignam emitens; non ex stolido pectore, verum ex animo rationis & intelligentie compote fructum preferens: dic, inquam, re apud te sepius ex-

Cels. apud Or. contr. Cels. lib. 1, &c.

Euseb. Orat. de laudib. Constant. cap. 17.

PROPOSITIO IX.

631

*pensa; quis alius antehac, ex omnibus iis qui olim Sapientes appellati sunt, apud caros Deo
quondam Ebreorum filios, compluribus retro seculis, itidem ut Sostitutor noster, vaticiniis
Prophetarum cognitus & prænuntiatus est? Qui quidem & locum in quo natus est, & tem-
pora adventus, & vite rationem, & edita ab eo prodigia, & sermones, & res præclare ge-
stas animo precipientes, in Libros sacros retulerunt.*

II. Quod si singulare aliquod vaticinum, ab aliis sepositum & excerptum, aut *Universæ po-*
tius quam si-
tem, vel propter ambiguitatem minus elucescat. Verum non ex singularum partium
conflictu, sed ex totius comparatione efflorescit & spectatur similitudo: neque ex
digiti extremiti, aut pedis inspecu, vel ima auricula, hominem alioqui notissimum possis
agnoscere, sed ex corporis integri filo, & ea specie que ex partium omnium com-
page & convenientia exurgit. Igitur non signillatum sumenda sunt Parallelissimi partes,
neque ex detruncatis membris arbitrium faciendum, qua suis emota locis robur
amittunt, ordinis suo restituunt: sed spectanda tota series est, cum altera
res alterius operem poscat, & amico conjuret. Quam seriem in Jesum quadrare uni-
versam si deprehenderimus, ut certe quadrat, tum facilis existimatio erit, non casu
aliquo, aut fortuita rerum confusione, sed certo Dei nutu ac consilio hæc ita pro-
venisse: ut homines ad oracula divina attenti, eorumque sententiam pia mente ac
docili perscrutantes, de salutari Messiae adventu admonerentur, ab eoque malorum
fuerum levamen expectarent. Neque tamen concedimus, nulla in toto hoc Paralle-
lisimi contextu extare vaticinia, que non aliorum flecti queant, cum reperiri ple-
raue in eo possint, quorum exitum in alio, præterquam in Jesu, frustra quæsiveris.
Quo argumento Origenes vehementer urgebat impurum Sophistam Celsum, has
Prophetarum prædictiones fanaticis quibusdam convenire affirmantem, qui se Dei
Filios de celo venisse jaçabant. Atque hanc assumptum in exemplum, qua Bethlehe-
mico proditorum Ifraëlitarum principem Michæas affleveravit, eamque nemini illorum
accommodari posse ostendit, que tamè examinata in Jesum congruit. Aſſu-
mit & alteram hanc Jacobi: Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore ejus,
dónece venias qui mittendus est, & ipſe erit expéctatio gentium. Hæc si quis alteri cui-
piam aptare voluerit, ostendat necesse est, quomodo regiam potestate Iuda reti-
nuerit, quoad Siloh ille advenierit; ostendat quoque gentes in eo spem suam & ex-
pectationem collocasse: quæ in Christum Jesum omnia recte cadunt.

III. Notandum præterea est, quasdam Prophetarum vaticinationes, non solum *Proprietate*
cum pertinentibus eodem prædictionibus, sed & cum toto locorum, unde excerptæ *quædam, non*
sunt, contextu esse spectandas. Quemadmodum enim alia est rei nudæ, alia ejusdem *solitaria, sed*
cum adjunctis spectata existimatio, ita *et ceteræ* separatim sumunt, vel imperfecta erit *cum toto, un-*
significatio, vel diversa ab ea, quæ ex totius operis, vel totius loci, unde ipsa pro-*de prodiri, &*
dit, attenta consideratione existet. Adhibenda itaque magna cautio est, non quam *contextu spe-*
cificari debent: *itari debent:*

IV. Quod non eo tamen pertinere velim, ut quæcunque luc attulimus vatici- *nec necessitate*
nia, quoscunque proposuimus typos Christi, fidem ipsi nullam haberi postulem, nisi *men est Pro-*
in eamdem plane sententiam ac antecedentia & consequentia conspirent. Nam quod *phetias & ty-*
Salomonem, exempli gratia, figuram Christi gerere dixerimus, si quis infans eius *pos quoscunque*
amoribus & vetito idolorum cultui consentaneum quipiam requirat in Christo, *attulimus, in*
parum is æquus sit profecto rerum existimator. Hunc narrationis ordinem & conne- *eamdem sen-*
xionem vix patitur afflatus ille divinus, que agitati Prophetæ futura præcinebant. *tentiam ac*
Scabrum quid, salebrosum, ac dissipatum edere solet ἵεστος, & per varias species *antecedentia & consequen-*
rerum sibi obversantes præcipitatus instinetus animus, nec ullis sese legibus fer- *tia copiante.*
monis coærceri patitur. Scio hoc Patres Ecclesiæ discrimen observasse sanctos inter
Prophetas, & Pseudoprophetas; quod hi furore perciti, illi tranquilliori & sedatori
mente futura profarentur; atque hoc potissimum argumento convicisse Montanum,
Priscam, & Maximillam, propheticam sibi vim arrogantes, quod emota mente fu-
riosis & infans similes raptarentur; cum Prophetæ sibi compotes, placido, serenoque
animo edere soleant oracula. Quapropter scriperat Miltiades librum, οὐδὲ τὸ μὴ
δινὸν ὑπερβίτων ἐν εἰσαγόμενον. Verum ἵεστος intelligit furem, qui mentem statu
suo depellit, & adigit ad insaniam, qualis erat divinorum, Pseudoprophetarum, &
Montanitarum. At sancti Prophetæ, etiamsi divino correpti spiritu effervescerent
dicendo, & præter solitum incalescerent, mente tamen constabant, nec quicquam
præter intellectum proferebant. Atque hæc proprie dicta erat ἵεστος, quali corre-
ptum Petrum, quali Paulum, narrat Lucas in Actis, quo sensu vocem illam sæpe usurpant *AA. 10. 10. &*
11. 5. & 22. 17.

PROPOSITIO IX.

632

Dionysius Areopagita, Cyprianus, aliique Ecclesiastici Scriptores. Pseudoprophetarum autem furor, & alienatio mentis, ~~magis~~ dicebatur: qua voce non semel utitur unusquisque Cataphrygarum Adversarius apud Eusebium, qua cum corriperetur Pseudopropheta, prolabi eum aiebat in licentiam & audaciam, à spontanea inscrita exorsam, desinentem vero in mentis furorem non voluntarium. Ex his sequitur Prophetarum mentem, et si pacatior est quam Pseudoprophetarum, Deo tamen agitante preter morem exardescere, neque ab his eamdem orationis constructionem, & compositionem, connexionemque rerum, atque ab Historicis, esse expectandam. Quæcum ita sint, patet inique eos agere, qui propositos Christi Iesu typos ita cum eo configunt, ut totos consentire velint, detrahendamusque ius fidem censeant, si vel minima sui parte nutet similitudo. Quocirca nonnullos merito carpebat Hieronymus, qui quod in Adamo Christi figuram positam esse tradidisset Paulus, quæcumque in Genesi de Adamo & Eva scripta sunt, ad Christum referre conabantur. Scitum quippe est, ac vulgi consensu tritum adagium, quamlibet comparationem aliqua ex parte vacillare. Idem de reliquis etiam, quæ proposimus vaticinis dictum velim, iniquum esse videlicet, non eorum solum, sed & totorum librorum, aut capitum, unde illa de ^{a Reg. 7.12, &} promta sunt, veritatem & ~~magis~~ in rebus predictis querere: pura totum Nathanael oraculum, quo Davidi Messiam nepotem spondet Deus, ad Christum referre, cum quædam Christo, Salomonis nonnulla, aliqua utrique convenientia. Ad Christum quidem pertinere isthac: *Ego ero illi in Patrem, & ipse erit mihi in Filium,* affirmat Paulus in Epistola ad Ebraeos; qua & Salomonii aptari possunt, quanquam diverso modo. Uni vero Christo ita convenientia: *Stabiliam thronum regni ejus usque in sempiternum: & hæc quoque: Et fidelis erit dominus tua, & regnum tuum usque in eternum ante faciem tuam, & thronus tuus erit firmus jugiter.* Contra in unum Salomonem hæc cadunt: *Qui si inique aliquid gesserit, arguam cum in virga virorum, & in plagiis filiorum heminum.* Utrumque autem spectant illa: *Suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo regnum ejus: ipse adificabit domum nomini meo.* Indoctus fuerit qui universum Isaiae librum ad Christum Iesu vitam & acta velit exigere, quod in quinquagesimo tertio capite mors ejus præsignificetur. Probat hoc ipsum Theodoretus exemplo Christi, qui de Hierosolymitano excidio, & de fine rerum ac orbis interitu, simul & promiscue disseruit: *Θεοὶ δὲ τῷ θεῷ γένεσις ταῖς περιτταῖς ἀναμνήσεσιν οὐδὲ δὲ αἰχμαλωσίας λόγοις συνάπτεται τοῦτον τὸν αἰχμαλώτον εἰς τὸν λεγόμενον εὐαγγελίον κατὰ τοὺς πέντε τούς τοῦτον τοὺς λεγομένους λόγους.* Scriptura vero divina mos est, ut tacita permiscere sermonibus enim de Capititate, eos qui pertinent ad revocationem adjungunt. Et in Evangelii Dominus simul conjungit sermones de Jerusalem & de consummatione. Inique ergo faciunt, qui allegoriae cuiuslibet mysteria scrutantes, rem totam perspectam habuisse non contenti, inquirunt in verba singula, eaque ad allegoriae sensus exigere satagunt. Infelicem hanc diligentiam gravi & luculentia oratione castigat eximius ille Judaeorum docto Maimonides in More Nevochim: *Hoc ergo, inquit, diligenter observa: est enim fundatum magnum ad ea que tibi explicare volo. Tvoinde cum videbis me in aliquo capite explicare Parabolam aliquam, & in genere summam & scopum illius tibi indicare, noli postulare rationem & applicationem omnium verborum & rerum in Parabola contentarum ad rem significatam. Nam si id feceris, in alterutrum duorum horum incides: vel declinabis a scopo & intentione Parabole; vel defatigabis te in querenda explicatione illorum, que explicari nequeunt, & ex hoc studio incides in vanitatem & vanitatem, inter malos nostro hoc tempore adeo familiarem, qui conantur quedam invenire & eruere è verbis Auctorum, de quibus Auctores ne unquam quidem somniarunt. Tuum autem propositum in majori Parabolarum parte esse debet, ut scias summam illius rei, de qua te Auctor Parabole cupit erudire.* Aliud quidem nobis suadere velle videtur Augustinus libro decimo septimo de civitate Dei, cum de Psalmorum predictionibus ita scribit: *Testimonium quod profertur, de contextione totius Psalmi debet habere suffragium, ut certe nihil sit quod ei refugatur, si non omnia suffragantur, ne more centonum ad rem quam volumus, tanquam versiculos decerpere videamus; velut de retrogrado carmine, quod non de re nulla, sed de alia longeque diversa reperiatur esse conscriptum. Hoc autem ut in quoque Psalmo possit ostendit, exponendum est totus.* Quibus id tantum postulat Augustinus, ut si minus totius Psalmi contextus in ejusdem predictionis sententiam compirerit, nihil ei certe habeat contrarium. Et merito: nam quis adeo ineptus sit, ut ex aliquo Scriptura loco hanc eliciat conclusionem, quæ coherentibus ex adverso repugnet? Deditus nos quidem operam, ne in Parallelissimi hujus testimonii simile quidquam peccaremus; nec hujusmodi reprehensiones veremur.

^{Augustin. De civit. Dei libr. 37. cap. 45.} Disputatur V. Nam quod impios quosdam homines blaterantes audivi aliquando, vitam ac

res

PROPOSITIO IX.

633

res Christi gestas, non aliter in Veteris Testamenti libris praeditas reperiuntur, quam in Homero aut Virgilio, ex quorum libris *éuncéntria*, & Proba Falconiae Centones confuti sunt, dignum eorum infictio est, quibus Centonum concinnandorum ars parum perspecta est. Animadvertis siquidem constare illos locutionibus Homericis & Virgilianis, non vero sententiis. Quemadmodum enim scriptio quavis iis constitutis elementis, quae in indice literarum, quem Alphabetum appellant, singula reperiens; iis vero dictiobus, quae in Lexico: ita Centones illi ejusmodi confarcinati sunt locutionibus, quas ex Homero & Virgilio in tanta narrationum varierate facile colligas. Verum totam aliquam narratiunculae comprehensionem haudquaquam ex iis transferre queas: imo vero id vetat lex Centonum, quae duos ad summum versus simul transfigurari patitur. Multum vero discrepar ea prædictiorum colligendarum ratio, quae non verba tantum, aut enuntiationes, sed certa alicius & definite sententiae circumscriptiōnē, & singulare ac notis suis suis distinctum pronuntiatum continent; siveque personis, vel locis, vel temporibus adstrictæ sunt & adjunctæ; nec in aliud, aliumve sensum conferri queant, itidem ut Centones. Uno verbo dicam: longe aliud est, vestimenta tantum, quae locutionum instar sunt, subministrare, quod Homerius & Virgilius Centonum confarcinatoribus faciunt; aliud cum vestimentis corporis ipsum exhibere, quod Prophetarum proprium est.

VII. Hoc si fieret, quod postulant Adversarii, nullique proferrentur Christi *Ur fidei effet* Jesu typi, nullæ ipsius prænuntiæ Prophetæ, nisi totius contextus, præcedentium locus, non que ac sequentium confessione roboretur; si perpetua orationis serie, & apertissimis *simper claras & distinctas esse Prophetiarum oportuit.* verbis, nulla rerum aliarum permisso confusis, Christum Prophetæ prædictissimus, jam utique non Prophetæ essent, sed historiæ; nec quicquam relictum esset piorum fidei; jam, ut verbis utar Apostoli, *exinanita effet fides.* *Ef̄ enim fides fterandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.* *Juxta fidem,* inquit ille quoq; in eadem Epistola ad Ebraeos, defuncti sunt omnes isti, non acceptis reprobationibus, sed a longe eas afficienes & salutantes. Hinc David ignorantia sua sibi conscientis, & obsecratis qui obseptum animum suum sentiebat, Deum his verbis interpellat: *Emitte lucem tuam & veritatem Psalm. 41, 5;* tuam; ipsa me deduxerunt & adduxerunt in montem sanctum tuum & in tabernacula tua; & introibo ad altare Dei. Memorabile & illud Habacuc Prophetæ: *Et respondit mihi Habac. 2, 13;* Dominus, & dixit, *Scribe viſum, & explana eum super tabulas, ut percurrat qui legerit* eum: *quia adhuc viſus procul, & apparebit in finem, & non mentietur si moram fecerit,* expecta illum, *quia veniens veniet, & non tardabit.* Ecce qui credulus est, non erit recta anima ejus in semetipso; justus autem in fide sua vivet. Ergo Prophetis res eminus fuerant ostentatae, nondum clare apparuerant. Huc spectat sigillis septem signatum sacram *Apol. 5, 15;* illud volumen, Johanni viſum, quod solus Leo de tribu Juda aprire potuit. Nempe his promissionum & prædictiōnū involucris fidem sanctorum hominum exercebat Deus, per quam potissimum beneficis ab eo ornari promeriti sunt. *Creditit Abram Gen. 15, 6.* *Deo,* ait Moyses, & reputatum est illi ad iustitiam. Quod sane parendo duntaxat Legi, neutiquam fuisse consecutus. *Non enim per Legem promissio Abrahæ, aut semini ejus, Rom. 4, 13;* ut heres esset mundi, sed per iustitiam fidei. Quantum igitur apud Deum valuerit Pa. *Ebr. 11,* triarcharum & Prophetarum fides, Ebrais Apostolus fuisse exposuit. At fidei, cui tantum tribuebat Deus, locum relinqui oportebat; nullus autem fuisse relictus, nisi res futuras velut per nebula, obscuras, hiulcas, & imperfectas Deus Prophetis, Prophetæ hominibus præmonstrassent. Nam cum triplici modo res attingere soleamus, vel per sensus, vel per intellectum, vel per voluntatem, majorem esse animadvertis in intellectus amplitudinem & capacitatem quam sensum; majorem item voluntatis quam intellectus. Unde sequitur majorem inesse nobis ad intelligendum facultatem, quam ad sentiendum; majorem item ad volendum, optandum, & amandum, quam ad intelligendum. Quamobrem Deus magis à nobis amari vult, quam cognosci; magis item cognosci, quam sentiri. Perfecte enim amari vult, aliqua tantum ex parte cognosci, nullo modo sentiri. Hinc illud Mosis a Christo iteratum: *Diliges Domum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.* *Hoc esti Matth. 22, 37;* maximum & primum mandatum. De cognitione Dei sic Paulus ad Corinthios: *Vide-* *mus nunc per speculum & in enigmate, tunc autem facie ad faciem: nunc cognoscere ex parte, I Cor. 12, 19;* tunc autem cognoscere, sicut & cognitus sum. Idem sibi volebat David, cum de Deo dicaret: *Et posuit tenebras latibulum suum: & alibi: Nubes & caligo in circuitu ejus.* *Et Psalm. 17, 12;* Isaías: *Vere tu es Deus absconditus.* De sensibus vero sic Paulus ad Philippenses: *Pax Psalm. 76, 2;* *Dei, que exuperat omnem sensum, custodias corda vestra, & intelligentias vestras in Christo I Cor. 12, 19;* Jesu. Oprat pacem Dei, quæ supra corporeos sensus possit est, eorumque effugit captum, intellectus eorum & voluntates custodiare. Idem ad Timotheum: *Qui solus 1. Tim. 6, 16;* habeb immortallitatem, & lucem inaccessibilem; quem nullus hominum vidit, sed nec videra

LIII

PROPOSITIO IX.

634

Exod. 33. 10. potest. Deus ipse Moysi praeceps edidit: Non poteris videre faciem meam: non enim vi-
 debit me homo & vivet. Quo respiciebat Johannes, cum diceret: Deum nemo vidit un-
 quam. Hinc Petrus gratulatur Christus, quod ea de se crederet, qua ipsi caro
 & sanguis non revelassent. Hinc spiritum proutum esse sciebat, carnem vero infir-
 man. Paulus quoque docet prudentiam carnis, mortem esse; prudentiam autem spiri-
 tus, vitam & pacem. Quod & pluribus locis inculcat. Cum igitur perfectam sui co-
 gnitionem nobis Deus impertinet nolit, quamdiu corporeis hinc vinculis constriicti te-
 nemur, sua oinopias signa & indicia sic temperavit, ut in crepera luce ambulantes
 errabunda vestigia fidei due tu regeremus. Dum sumus in corpore, inquit Apostolus,
 peregrinamur a Domino: per fidem enim ambulamus, & non per speciem. Juxta hanc fa-
 cultatum nostrarum distinctionem, triplex hominum genus agnoscitur. Et vetustos
 Ecclesie Patres, οπαντάν, five χριστού, quasi carnos, seu terrenos dicas, qui rebus sensi-
 bilibus dediti sunt; θυρεόν, animalium, quorum omne est in animis ad Dei co-
 gnitionem attollendis studium; πνευματών, spiritualium, quorum eximus est in
 Deum amor, ac pietas singularis. In his defectum intellectus fides sarcit; & Prophe-
 tiarum mysteria, ad quae mens humana caligat, fides irretortis oculis intetur. Has
 quippe ambages iis extricaturum se promisit Deus, quorum dedita sibi mens esset,
 quique rectis studiis veritatem sectarentur. Confiteor tibi, Pater, Domine cali & terre,
 inquit Christus, quia abscondisti hac a sapientibus & prudentibus, & revelasti eis parvulus.
 Ita, Pater, quoniam sic fuit placitum ante te. Quibus adsonant ista Pauli ad Corinthios:
 1. Cor. 2. 6. &
 seq. Sapientiam autem loquimur inter perfectos, sapientiam vero non hujus seculi, neque princi-
 piis hujus seculi, qui destruuntur; sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, que abscondita
 est, quam predestinavit Deus ante secula, in gloriam nostram, quam nemo principum hu-
 jus seculi cognovit: si enim cognovissent, numquam gloria Dominum crucifixissent. Sed sicut
 scriptum est, Quod oculus non vidi, nec auris audiroit, nec in cor hominis ascensit,
 que preparavit Deus iis qui diligunt illum; nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum:
 2. Cor. 4. 1. 4. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei: & in sequenti Epistola: Quod se-
 etiam opertum est Evangelium nostrum, in iis qui percurent est opertum: in quibus Deus hu-
 jus seculi excavavit mentes insidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii gloria Christi,
 qui est image Dei. Rursum ait Iesus Discipulis: Vobis datum est nescire mysteria regni
 caelorum: illis autem non est datum: qui nempe superbis & elatis animis imbecillitatis
 humanae parum memores infolecerent. Stuporem quippe ipsis & tenebras offundit
 Deus, ut qua occurrunt in oculos, ne ea quidem videare possint. Quem in numerum
 Israëlitas retulit Isaïas; sic eos disertis verbis incessens: Misericordia vobis Dominus spiri-
 tum soporis, claudet oculos vestros: Prophetas, & principes vestros, qui vident visiones,
 operiet. Et erit vobis visio omnium, sicut verba libri signati, quem cum dedevit scienti
 literas, dicent, Lege istum: & respondebit, Non possum: signatus est enim. Et dabitur liber
 nescienti, diceturque ei, Leges & respondebit, Nescio literas. Par est istorum haec apud
 Daniel sententia: Tu autem, Daniel, clade sermones, & signa librum usque ad tempus
 statutum. Et deinde: Et sis, Vade, Daniel, quia clausi sunt signatae sermones, usque ad
 Amos. 5. 18. 19. prefinitum tempus. Nec aliud sibi volebat Amos, cum diceret: Vnde desiderantibus diem
 Domini: ad quid eam vobis? dies Domini ista; tenebre, & non lux..... Numquid tenebre
 dies Domini, & non lux? caligo, & non splendor in ea? Idem etiam significabat vel-
 men, quo faciem obnupxit Moses, cum de Monte descendenter. Moses, inquit Paulus,
 ponebat velamen super faciem suam, ut non intenderent filii Israël in faciem ejus quod eva-
 ciat, sed obtusi sunt sensus eorum: usque in hodiernum enim diu id ipsum velamen in
 lectio Veteris Testamenti manet non revelatum, quoniam in Christo evanescatur; sed usque
 in hodiernum diem, cum legitur Moses, velamen positum est super cor eorum. Cum autem
 conversus fuerit ad Dominum, auferetur velamen. Hoc autem velum oculis suis obdu-
 dum esse recentiores quidem Judæi infiantur, olimque sibi ab hominibus qui-
 modum rationemque condiscunt. Nempe respiciunt ad hoc effatum Isaiae: Erreci-
 pitabit (Dominus) in monte isto faciem vinculi colligati super omnes populos, & telam
 quam orditus est super omnes nationes. Quam prædictionem ad Christum pertinere se-
 quentia manifesto indicant, & Ebrai ipsi fatentur. Porro non omnes prædictiones
 involucris obsepsit Deus, sed Prophetas quandoque claris, aperteque verbis oracula
 sua pandere jussit; eaque præsentum quae ad morum emendationem, vel ad instan-
 tiuum malorum cautionem, aut emolummentum denique eorum conducerent, quos
 præsentibus auxiliis Deus prosequi vellet: alias vero Prophetas, quibus graviora, &
 supra plebis captum posita inessent mysteria, intra quasdam obscuritatis latébras re-
 clusit; ad excitanda videlicet pitorum hominum studia, & profani vulgi obtutus arcendos.
 Origen, libro 7. si μηδέ τινα περιττή έστιν ἡ αὐτοῦ γνῶσης τις αἰσθέσθαι γένεται, τῇ συμβαλλόμενῃ ἡ
 ἔργον

PROPOSITIO IX.

635

πάντας ἐπανορθώσι, χωρίς πάντας ἀποκρύψιας, καὶ τὸ βάλμικα τῷ θεῷ, εἰρήνησον· ὅπερ δὲ contr. Cels. μυστικότερον ἐστι, τὸ ἀποπλικάτερον, τὸ ἐρχόμενον δεωρέατον ὑπὲρ τῶν πάρθενων ἀκοῦν, τὸν ταῖς αὐτοκαταστάσις, τῇ αλληγορείᾳ, τῷ τοῦ φαλευρόφρου σκοτεινῷ λόγῳ, οὐ τομεαζόμενόν τοι πάντας πάντας, ἀπεπλικάτον· οἱ οὖν φυσοποιοῦστες, ἀλλα πάντας ὑπὲρ αριθμούς, ἀναπλικόδους, ἐξαστάσις ἔνεργοι, τὸν ἔνεργον, ὡς λόγοι αἱρέοι, δικονομοῦσιν. Propterea igitur quaecunque auditoribus utilia cogniti jam inde esse poterant, & motoribus emendandis opportuna, nulla adhibita occultatione, Deo si volente, prolocuti sunt. Quaecunque vero secretiora erant, ac iis tantum tradi digna, quibus intima patebant mysteria, quaeque disciplina erant reconditoria ac studii, ut pote que vulgariter captum superarent, hec per obscuros sermones, per enigmata & allegorias, per parabolas & paræmias explicarunt, ut qui labore suo non parcerent, sed pro viritate & veritate operam omnem fabræ essent parati, disquisitione adhibita illarum affectuerent intellectum; coquè reperio, quemadmodum ratio postulat, uterentur. Verba sunt Origenis adverbius Celsum disputantis.

VII. Animadvertisendum præterea est Prophetiarum quasdam unicam admittere interpretationem, quæ Christum mere respiciat; cuiusmodi ea est quæ habetur in nono Danielis, queque venturi Mæstria tempus definit: quafdam vero duplice interpretatione gaudere, alia κατὰ λέξιν, alia κατὰ σημεῖον: sive, ut Rabbinice loquar, alia γενοῦ λόγῳ, juxta sonum suum, hoc est, litera sua sensum; alia טרדרת לֶשׁן, juxta sensum suum allegoricum: sive, ut Origenice, alia ὡρίς τὸ ἐπώνυμον, alia ὡρίς διάνοιαν; hanc autem duplex esse genus, cum aliæ rectâ referantur ad Christum, ad alia vero oblique; aliæ contra allegorice pertineant ad Christum, juxta obviam vero & simplicem significationem alio spectent. Prioris generis ea est, quæ habetur in vicepsimo primo Psalmo, quamque adnotarunt Evangelistæ: Diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem: hoc enim revera & κατὰ λέξιν Christo contingit, Davidi vero oblique. Alterius generis hoc exemplum suppeditat idem Psalmus: Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio Ecclesiæ laudabo te; quæ de se quidem David κατὰ λέξιν, de Christo vero κατὰ σημεῖον prædictus. Quanquam & κατὰ λέξιν potest in Christum congruere. Postremo huic generi duplex inest futurorum indicum, ut recte à Grotio observatum est: bis, inquam, vaticinia hæc rem præsignificant; primum quidem, cum ipsum editur oraculum; secundo, cum in eo exitum haberet, quem directe spectavit. Exemplo ent mox allatum Nathanis vaticinium, quo Davidem Deus sic compellat: Suscitabo semen tuum post te, quod egrediesur de utero tuo, & firmabo regnum ejus: ipse adificabit domum nomini meo. Cum ea enim ad Salomonem directo, oblique ad Christum spectent; & per verba hæc Christus primum prædictus est, tum cum vaticinium ipsum edidit Nathan; iterum quoque prædictus est Christus, per typum, cum ortus est Salomon, ad quem directo spectaverat Nathanis oraculum, quemque Christi figuram gerere ostendimus; & cum Templum construxit, quod Ecclesiæ à Christo adificatae imago fuit. Sed de hoc prædictorum genere, quæ sunt per figuram, jam supra egimus: quod attinet ad ea quæ sunt per verba, triplicem his, tortique adeo Scripturæ, inesse sensum docuit Origenes, ut in Origenianis nostris observavimus, tripleplex quo proinde ejus interpretandi genus agnovit, & quod literæ adhæret, & quod σημεῖον perfequitur, & quod utrumque. Sed verba ipsa egregii Doctoris afferre satius est: Ostendimus, ut opinor, auctoritate Scripturae divinae, ex tis quæ Orig. Homil. in Lege scripta sunt, aliqua penitus refugienda esse & carverea, ne secundum literam ab Evangelii Discipulis observentur; nempe ea que Christum κατὰ σημεῖον, alia vero κατὰ λέξιν respiciunt, in quibus cavendum omnino est, ne ita inhaeremus literæ, ut latenter figuram omittamus, tum enim vere litera occidit: de quo genere sic idem in primo capite Philocalia: ἀλλὰ εἰπεὶ εἰσὶ πολλὲ γεγραπταὶ τὸ σπουδαιότερον ἀπόδιπλον ἔχονται, ἃς εἰς τοὺς ἑπτά διέργονται, ἐπεὶ δὲ οὐοὶ τῶν φύγοντων καὶ τὸ πνεῦμα τὸ γεγράψαντα μόνα διεγένετο. Sed quoniam sunt quædam Scriptura, quæ nihil habent corporeum, ut deinceps ostendimus, animam tantum & spiritum nonnumquam querere oportet. Nempe id sibi vult, Scripturis hujusmodi vel corporum nihil inesse, sensum videlicet nullum κατὰ λέξιν, vel si quis insit, levem eum esse, momenti nullius, ac pro nihilo ducendum.) quedam vero, ut scripta sunt, obtinenda; (ea videlicet quæ mere ad Christum pertinent,) alia autem habere quidem secundum literam sui recipere tamen utiliter & necessario etiam allegoricum sensum. (nimirum quæ ad Christum spectant κατὰ λέξιν, ad alia vero κατὰ σημεῖον) Triplicem hunc sensum distinguere videtur Josephus in Antiquitatibus suarum Proœmio, cum Legem à Mose sic conscriptam esse docet, τὸ δὲ αὐτοτερόπερ τὸ νομοθετὸν αἰχνεῖ, τὰ δὲ ἀλληλοπερτὶς μὲν σημεῖον, δοῦ δὲ τὸ ἱδιαῖς λέγεται συνέφερεν, ταῦτα ἡ μεταφυσικὴ. Hoc quidem enigmatis, ut par est, involvente Legislatori; alia exponente allegorice cum dignitate; quacumque vero directe proponere utile fuit, ea plane & diserte explicante. Quorum omnium cauſas privatum expondere sibi Josephus proposuerat.

LIII ij

*In allegoriis
eremus
elaborarunt
Iudei,*

*Euseb. Prep.
libr. 8, cap. 10.
& Hir. Eccl.
libr. 2, cap. 17.*

*Euseb. Prep.
libr. 12, cap. 5.
& libr. 12, cap.
1, & 4.*

*Plat. De Poët.
Homer.
Plat. libr. 2, De
Rep.*

*R. Mos. ben
Maim. Mor.
Neu. Part.
3, cap. 45.*

*R. Mos. ben
Maim. in
Jad, libr. De
conv. cap. 3.
scil. s.*

Ose. 12, 10.

Ezech. 17, 18

VIII. In interpretando eo genere Prophetiarum, aliisque Scripturæ locis, quæ allegoricum sensum recipiunt, plerorumque Judæorum defudavit industria. Testis Philo, qui totis allegoriarum voluminibus Scripturam sacram explanavit. Testis & Aristobulus, itidem Judæus, Philone antiquior, & in Machabaico secundo laudatus, qui Mosem interpretans allegoriis usus est, & cuius insigne fragmentum ad id probandum attulit Eusebius. Testes & Therapeuta à Philone celebrati, sive Judæi, sive Christiani Judaica instituta servantes, à quibus ἔγγραφος τῷ ιερῷ γραμμάτων ἐγένετο. *Δι' ἔγγραφον εἰς ἀλληγορίαν.* *Explications sacrarum Scripturarum siebant tropice per allegorias,* quique morem hunc à majoribus acceperant. Testis Eleazarus Pontifex apud Aristotelem, qui Aristeas, germanus sit, an suppositius, operum nostrorum non est nunc inquirere, satis est hoc veterum Ebræorum institutum ex eo cognoscere. Testis denique Josephus, in loco proxime notato. Veniunt & in hunc censum Denterotæ, Scripturarum sacrarum Interpretes, quos scribit Eusebius exponere solitos fuisse, quia per ἔγγραpha in iis essent adumbrata. Quos interii tantum admittiebantur, qui robusta ac præstanti quadam animi maturitate & vi prædicti essent. Conferendi illuc quoque quos *οὐρανοῖς*, hoc est *Concionatores* appellant, Porro ἔγγραφon illam *δι' ἔγγραφον* Philoni memoratam, quam τῷ φανερῷ λεγομένῳ opponit Plutarchus, explicans dis Homer. Poëmatis jam olim abhibitam fuisse dicunt ex Platone, cum Homerι *θεούσιας* minime recipiendas esse docet, *εἴτε ἐν τοντούσιας πεποιηθέσιας, οὐτέ ἀντί τοντούσιας*, cum non facile dignoscere possit adolescentis, quid sit *τοντούσια*, quid non. *Τοντούσιας* intellige, quae deinde ἀλληγορία dicta sunt: vetustiorum enim scriptorum ea auditori vox est, teste Plutarcho. Has *τοντούσιας*, sive *θεούσιας* (utroque enim nomine appellantur) Judæi dixerunt, iisque libros suos refererunt: nec minus iis tribuunt nonnulli auctoritatis & fidei, ac Cabalisticis ipsius Traditionibus, ut auctor est Maimonides in More Nevochim. II quoque significationem allegoricam *אָדָה* & *עַל דָּרְךָ שֶׁבֶן אַדְמָה* appellant, eosque aiunt valde falli, qui eam exponant *תְּנִינָה* *דָּרְךָ מִשְׁלָחָה* *tanquam locutiones ab hominibus usurpari solitas*; cum exponenda sit *על דָּרְךָ קַטֵּן פְּשָׁוט*. Et jam olim scitum est inter ipsos, omni Scripturæ sensum inesse utrumque, *פְּשָׁוט* & *פְּשָׁוט cum occulto.* Hinc Agadici dicti, in Midrach Thehillim, aliisque Judæorum scriptis memorati, qui in erudiendis profundioribus mysteriis operam consumebant omnem, nec Cabalisticis nugis abstinebant. Perpauci hi erant numero, fortasse ob studii difficultatem, quæ plures deterrebant: eorum quoque scriptiones erant oppido rarae; fortasse quod vulgi captum præterirent. Idem Maimonides in Jad Chazacah, libro De conversione, tertio capite, terram Chanaan significare ait, *אֶרֶץ חַיִתִים, אֲשֶׁר תְּנִינָה, בָּהֲןָה הַעֲלִילָה הַבָּהָה*, *hanc autem esse seculum futurum.* Idem libro De Regibus, postquam lupi & agni concordiam allegorice exposuit, universè concludit has *פְּשָׁוטֶς*, iisque similes, quæ pertinent ad Messiam, allegorias esse. Pleraque hujusmodi proponit: & Praefatione in Mifnajoth, dictata Thalmudis, quæ *אֶלְעָזָר* sumta, ridenda absurditatis plena, esse videbat, ad *אֶלְעָזָר* detorsit. Eadem aliorum multorum ratio est. Thalmudista, capite quinto Beracoth, omnem Tabernaculi Mosaici supellecitem ad celestium significationem revocant. R. Isaac Abrabanel, vir celebris inter suos, docet omnem Tabernaculi apparatum ad id præcipue esse instructum, ut sit, *כְּסֶף חֲכָמָה עַל יְהוָה וְעַנְנָן כְּבָבָר אֲשֶׁר אָלֵין יְהִישׁוּשׁ*, *וְרֵי גְּloriæ ad quam ista referuntur.* Idem apud R. Mosem Albeldam reperias. Quid reliquos commemorem, qui nuda literæ doctrina non contenti, ad allegorias mentem extulerunt, quales inter ceteros Rabba ben Nachmoni in Beresith Rabba, & R. Jacob Baal Hatturim in Genesim, & R. Simeon in Jaleur, & Elisah in Ecclesiasten, & R. Joseph Samiga in Convocatione sanctitatis, & Avætor libri, cui titulus est, *כְּפָתָר פְּרָחָה*, *Pomum & flos.* Circumfertur liber Rabbinicus, cui titulus, *סִכְרָר שְׂרוּם Fundamentum Canticorum*, expositione videlicet libri Ruth, que ostenditur geminum in Scriptura contineri sensum, apertum & opertum. Itarum *וְנוּנוֹת* diversa genera exposta sunt à R. Azaria in Meor enaim, & ab Aben Ezra in Threnos. Laudatus jam sepius Maimonides, in Praefatione præclaræ operis More Nevochim, multa de Scripturæ factæ parabolis & ἔγγραphis differit. Ac primum ostendit, non solum perplexo hoc docendi genere usos esse Sapientes, sed & necessario hoc fecisse, nec alter facere potuisse. Tum multiplices ait esse parabolaram formas, ad idque potissimum suscepimus sibi hoc opus, ut ad Prophetarum parabolas intelligentias Lectoriā munieret: nec enim ad prophetarum vaticinationum intelligentiam posse perveniri, nisi enodandarum parabolaram ratio teneatur. Atque id confirmat hoc loco Osee: *Ego visionem multiplicavi, & in manu Prophetarum assimilabo, sive, similitudines proponam.* Id enim sonat Ebraice vox, *אֶרְמָה*. Utitur & hoc Ezechielis: *Fili-hominis, propone*

PROPOSITIO IX.

637

enigma, & narrat parabolam ad domum Israhel: & hoc altero: Et dixi, A, a, a, Domi-
ne Deus; ipsi dicunt de me, Numquid non per parabolam loquitur iste? Quibus addit &
ita Salomonis: Audiens sapientis erit, & intelligens gubernacula possidebit: ani-
madverteret parabolam & interpretationem, verba sapientium, & enigmata eorum. Deinde ex
docet de parabola ad parabolam progressum fieri, velut per funes connexos ac
coharentes, ad intelligentiam Legis, sic tanquam in profundo puto latentes; &
quacunque in ea de ritibus ac ceremoniis tradita sunt, occulta mysteria continere.
Demum verba, qua parabolam continent, candela parvi pretii comparat, latentes
vero in eo sentientes, margaritae, qua cum in tenebris prolapta intercidit, diobolari-
ris illa ad eam conquirendam & reperiendam candela accendit. At Therapeuta
apud Philonem, aptissima comparatione legem animalis similem esse dicunt, & verba
quidem, corporis, animae vero, sensus verbis inclusos. Aben Ezra Scriptura sacra
sensus, corporis instar esse dicebat; allegorias, vestimentorum. Neque sane solum
constat prius Judaeos admisisse allegoricum interpretandi genus, sed litera etiam
corticam praecoxa saepè sprevise, & præcepta Legis, non prout concepta sunt verbis,
sed juxta mysticum sensum servasse. Eusebius affirmanti credendum est. Enī δια-
quid, οὐτοὶ διάδοχοι τὸν ἴερον νόμου προστίθενται, τὸν τὸν λέγοντα ἀλλοιούσαντας
τοπού εἰσι ιδεαί, οὐ διάδοχοι εἰς τὸν ἴερον νόμου νέαντας, αἱ τὸν νόμον ιεράς εἰς τοῦ Τιμί-
τητοῦ σημαῖς. Εἰ τούτῳ μηδὲ τοῖς ἵπποις τὸν ἴερον νόμου τὸν πρώτον Ιακὼβον παραγένεται
παραδοσίας ὑπῆρχε τὸ διάτελον τοῦ εἰς τὸν Τιμίτην, τούτων μηδὲ τοῖς νόμοις τοῦ δια-
νοιῶν ἐπαγγελματικοῖς φύσεσσιν τοῖς νόμοις, διατελεῖ τὸν τὸν νόμον νόμον τοῦ δια-
νοιῶν οὐ παραγένεται. Quoniam autem de sacrarum legum præceptis, & allegorico qui iis
inest sensu discriminis, sequitur ut notemus genus universum Iudeorum in duas partes esse
divisum, & multitudinem quidem legum præceptis, prout verbis concepta extant, subiecisse;
religiam vero partem, eorum videlicet quorum firmiores mentes sunt, hac necessitate solu-
tos, ad divinorem quamdam Philosophiam, & supra vulgi captum postam, & ad allego-
ricorum sensum, qui in Lege reconditum sunt, investigationem animum adjicere voluisse. On-
kelon nobilissimum Mosis interpretarem allegorias nonnumquam persequi, & ipsa res
clamat, & declarat Aben Ezra, allegoricas licet interpretationibus valde adver-
sarius. Videant nunc Judei recentiores, atque imprimis pervicacissimi inter ipsos Ca-
raitæ, quantum ab hac doctrina recedent, dum Legis verbis adhaerentes, mysticos
sensus & allegoricas interpretationes respiciunt, spatio majorum suorum more, quo-
rum qui cordatores erant, neglecta in multis, quoad litera sensum, Lege, eidem
juxta allegoriam fere obsequebantur. Notabilis est imprimis clarissimi Doctoris Aben
Ezra audacia, qui in Dissertatione quadam, qua Legis explananda diversos modos
propofuit, eum solum amplectitur, qui litera inheret ac verba persequitur, alle-
gorias omnes repudiatur. Quanquam aliquibus Scriptura locis inesse mysteria, ad ea
que affurgendum esse fateri cogitur. Et vero nisi de sua pertinacia remitteret hoc
verporum genus, & multa רְאֵב מְלָאֵל interpretantur esse fateretur, in quam multa
absurda incureret, naturæ rerumque ordinis, Legi etiam Mosaicæ, Prophetarum senti-
entias, ac veritati ipsi contraria? Nihil hic de Johanne attinet dicere, qui occultos
Veteri Testamento sensus inesse passim docuit: nihil de Christo Jesu, à quo idem
crebro traditum est, quiœ doctrina sue præcepta parabolis tegere ac dissimu-
lare solitus monitum hoc subiciebat, Quid habet aures audiendi, auditus; quasi
auditoribus denuntians, nisi allegorica interpretatione adhibita reconditas senti-
entias evolverent, fructu hæc à se proponi. Contenti sumus testimonio Pauli,
qui Judæos, apud quos sua jam ætate gliseebat ea labes, gravissimis saepè ver-
bis castigat: Circumcisio cordis, inquit, in spiritu, non litera. Idem alibi mysticum &
interiorum sensum faciei Mosis comparat, exteriorum vero velamini faciei Mosis im-
posito: Usque in hodiernum diem cum legitur Moyses, velamen postum est super cor eo-
rum: cum autem conversi fuerint ad Dominum, auferetur velamen. Idem passim Novi
Testamenti mysteria in Veteris historiae adumbrata esse docet: Hoc autem, inquit,
in figura contingebant illis; scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines secu-
lorum devenerunt. Inde adeo Psalmus septuagesimo septimo Parabolæ appellantur pro-
digia a Deo edita, in gratiam, vel in emendationem Ebraeorum. Et Psalmus centesi-
mo decimo octavo, his verbis Deum orat Propheta: Revela oculos meos, & confide-
rabo mirabilia de Lege tua; futurorum nempe præfigurationes. Atque hi sunt vere
clausi, signataque sermones, de quibus futurum prædictit Daniel, Ut neque intelli-
gant omnes impii, porro docti intelligent. Hoc argumentum eruditè prosecutus est contra
Celsum Origenes noster, & libro quarto De principiis, quem qui studiose le-
gerit, opera fructum feret. Unum huc addam, quod jam suis locis monui, unde ob-
firmata Judæorum pertinacia deprehenditur, ipsos quantumvis exos allegoricos ex-
Phil. De vit. contempl. Aben Ezra, in Thren. 1.
Euseb. Prepr. libr. 8. cap. 16.
Aben Ezra, Prof. De Legi interpret. in Bibl. Bomb. Veter. 153.
1. Cor. 10. 11.
Psalm. 77. 2.
Dan. 11. 10.
Origen, contra Cels. libr. 4. & De Principiis. libr. 4. cap. 2.

LIII iii

planationes, easdem tamen admittere, ad eludenda vaticinia Prophetarum, quae in Christo Jesu χριστῷ ἀπέκτη completa sunt. Velut illud Davidis: *Foderunt manus meas, & pedes meos: tum istud: Diviserunt sibi vestimenta mea, & super uestem meam miserunt sortem: atque hoc etiam: Et dederunt in escam meam fel, & in siti mea potaverunt me aceto: & id quoque Isaiae: Et dedi te in fadus populi, in lucem gentium, ut apertures oculos cecorum: necnon & illud Zachariæ: Ecce rex tuus veniet tibi justus & salvator: ipse pauper, & ascendet super asinam, & super pullum filium asinæ: tum & illud ejusdem: Et appendent mercedem meam tringintæ argenteos.* Quæ ἀλλυγεῖσις Judæi pro arbitrio detorquent. Sed & inter novitios Judæos R. Manasse in opere De resurrectione multas pattum suorum ineptias, in Thalmude Rabbinorumque libris consignatas, flectit ad allegoricum sensum, scilicet singulari tractatu acturum spondet de allegoriis, quæ his scriptioribus continentur. Suo sibi denique gladio jugulantur ipsi, cum pervulgatum hoc inter eos usurpante efficiuntur: *אֵין בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה תְּהִלָּתֶךָ כִּי כַּפְרָתֶךָ מַגְנִים.* Ne unica quidem in *Lege litera extat, e qua non pendent montes magni.*

& Ethnici.

X. Abeamus ad Ethnicos, quorum plerique hoc genere delectati sunt. Homerii, ut dixi, Poëmata in allegorias jam olim à plerisque tracta fuisse, vel ex uno hoc, quod attuli, Platonis effato colligitur. Extabant olim Homericæ allegoriae Metrodori Lamplaceni, extant Hodieque & illæ Heraclidis Pontici, & Porphyrii. Nonnullas etiam Plutarchus in libro De vita & poësi Homericæ proposuit. Idem in libro De audiendis Poëmatis egregium earum exemplum affert, unde intelligas quos intra fines eæ debuerint consistere, ne vel progrederentur longius nimis curiosi & ingeniosi Interpretes, mysteria Homero affigentes, de quibus ne in somnis quidem cogitavisi; vel in nudo verborum sensu hærerent. Longe vero plurimas reperias apud Eustathium. Notabile est illud Dionis Chrysostomi in Oratione de Homero, solitum fuisse Homericis temporibus res naturales fabulis implicare. Addidisset, res quoque pertinentes ad mores & ad politica, & cuiuscunque tandem generis, fragmentis dissimulare. Hieroglyphica Ægyptiorum, eorumque significations refulit in literas Chæremoni, Augusti ætate. Nec multo post Cornutus Græcorum mythologiam naturæ rationibus accommodavit, eo libro, qui sub Phurnuti nomine circumfertur. Ab utroque, Cornuto, & Chæremone, τὸ μελανθήνον τῷ πάρ' ἡλίῳ μυστεῖον ζόνων Græcanicorum mysteriorum allegorice interpretandorum rationem, accepisse Origenem testificatur Porphyrius. Edit Palæphatus Ægyptius, λύσις τῷ μεθυσκοῦ εἰρηνῆσσον. Solutiones eorum que fabulose dicta erant. Totus est in hujusmodi fabularum Græcarum allegoriae evolvendis Fulgentius Planciades. Quasdam & illarum anagogas scripsit Michael Psellos. At consumit diuturnitas temporis, Zenonis, Chrysippi, & Diogenis Babylonii libros, quibus fabularum historiam à nugis dejunctam, traduxerunt ad Physiologiam, & Orphæ ac Musæ nominibus prescriptas fabellas, tum & illas Homeræ ac Hesiodi, ad suas de Diis opiniones applicarunt. Vana fane fuisse eorum opera, qui doctrinam suam velarunt fragmentis, nisi fuissent qui dispellere tenebras, & arcana eruere studuerint. Imo vero fatendum est, quæcumque gens fabulatoris habuit, eamdem & suos fabularum Interpretes habuimus. Id quod de Assyris & Arabibus Lucianus commemorat. Plura afferre poteramus in eam sententiam, si incerta res aut controversa ageretur. Satis profecto ex ipsis intelligitur μελανθήνον hoc interpretandi genus Ebreis Scriptoribus paniter & Cœcilem acceptum ac familiare fuisse; ac inique porto facturos, si qui in nobis culpare audeant, quod in aliis probare coguntur.

Lucian. Macr.

Vanitatem oraculorum suorum & Sibyllarum uidem Ethnici agnoscent.

Plat. Dem.

Cicer. libr. 1.
De divin.

Origen. libr. 7.
contr. Cels.

X. Nunc antequam manum tollamus de tabula, postulareret locus, ut de Ethnici oraculorum disputaremus, quæ Propheticæ facultatis specie quadam vulgi stoliditati diutissime illuserunt, & Christianæ legis Adversariis ad prædictionum Veteris Testamenti vim oppugnandam argumentum præbere poslunt. Nam si Prophetias, quibus se tutetur, habet etiam mendacium & impietas, quid in iis præsidii veritas collocabit? Verum iam tum etiam cum maxime vigerent oracula, ita prolapsa erat eorum fides apud sanæ mentis homines, ut nihil inter eos esset contemptius. Pythiam auro à Philippo corruptam, facete dicebat Demosthenes φιλαπτικὴν Chrysippum superstitionibus valde deditum, ut Stoicum decuit, oraculus totum volumen implevisse ait Cicero, partim falsis, partim casu veris, ut sit in omnī oratione sep̄issime; partim sibi loquisi & obscuris, ut interpres egeat interprete, & sors ipsa refendit sit ad sortes; partim ambiguis, & que ad Dialecticum referenda sint. Audiamus præterea Origenem sic disputationem contra Celsum: διωκτὸν μὲν ἡμῖν σωμάτους τοῦ αἰετοῦ, καὶ τῇ τοι ὀφεπάτου φιλοσοφοῦντος, τὸν δίλιγον εἰπεῖς αὐτοῖς τὰ τέλη τῶν πονίας οὐ τῷ τοι γνωστεῖον λέγουν. διωκτὸν δὲ τῷ τοι λειτουργίᾳ τῷ θητούρῳ, καὶ τοῖς αἰσθατοροῖς αὐτὸν το

δέρον τοῖς τῷ αὐτῷ, οὐδείς ποτὲ διπλούν ποιεῖ, οὐδεὶς ποτὲ τὰς ρουζόπε-
νας καὶ τεθυμαστόδην εἰς πάντα ἐλάσσης προσεγματεῖ. Ποστόμας quidem, si Aristotelis &
Peripateticorum scripta compilare velimus, non pauca offerre ad ea labefactanda, qua de Pythia
& reliquis oraculis feruntur. Postōmus quoque, si exprimantur qua de iisdem rebus ab Epicuro,
ejusque sectatoribus disputata sunt, ostendere, nonnullos Gracorum refellere & aspernari ora-
cula, qua per universam Graciam communī & tralatitio usū, etiam cum admiratione reci-
piuntur. Vanitatem vero oraculorum aperte confiteret Porphyrius, rei apprime
consultus, ut qui librum scriperat De philosophia ex oraculis petita. Rem pluribus
testimoniis, tum & exemplis ac rationibus confirmare proutum esset: sed cum Eu-
sebius toto id libro Preparationis Evangelica sexto praefiterit, amandari se illuc
Lector benignus patiar. Idem omnino de Sibyllinis carminibus putandum est; non
recentioribus itis, qua circumferuntur & uelut vulgo damnata sunt, sedde anti-
quis etiam, quorum meminerunt Veteres. Callide, inquit Cicero, qui illa composuit, Cicer. De div.
perficit, ut quodcumque accidisset, predictum videretur, & hominum & temporum definitio-
ne sublata. Adibuit etiam latebrum obscuritatis, ut idem versus alias in aliam rem posse
accommodari viderentur. Et deinde: Quamobrem Sibyllam quidem sepositam & conditam
habeamus, ut id quod proditum est à majoribus, in iussu Senatus ne legantur quidem libri,
valeantque ad deponendas potius, quam ad suscipiendas religiones. Post operam ad scri-
ptionum illarum futilitatem demonstrandam utiliter à Blondello positam, in longiori
argumenti hujus tractatione, mihi ingratu, Lectori inutilis labor poneretur. Quan-
quam & & ea, qua in contrarium nuperrime attulit Johannes Crassletius, pietate
insignis & doctrina, cum fructu & voluptate legi possunt.

Porphyr. apud
Euseb.
Prap. libr. 6.
cap. 5.

Cicer. De div.
libr. 2.

Blend. De Si-
byll. libr. 1. cap.
8. 9. 10.

EPILOGUS NONÆ PROPOSITIONIS.

HIC vero finis esto Propositionis hujus, in qua cum ex Veteris Testamenti cum
Novo contentionē & Parallelismo perficuum sit, Prophetias omnes Veteris Testa-
menti de Messia, & quæ iis continentur *zētēta*, in Iesum Nazarenū aptissime quadra-
re, in neminem vero præterea: supra vero in octava Propositione demonstrave-
rimus eum esse Messiam, cui uni Prophetia omnes Veteris Testamenti de Messia con-
veniunt; sequitur omnino Iesum Nazarenū esse Messiam. Quod erat probandum.

ΠΟΡΙΣΜΑ.

Libri Veteris Testamenti sunt divinitus inspirati.

PROPHETIAM omnem esse veracem, cum res in ea prædictæ contigerunt,
tertio inter Axiomata loco posuimus. Ostendimus autem nona hac Propositio-
ne res in Prophetiis Veteris Testamenti de Christo prædictas, in Iesu Nazareno con-
tingit. Unde concluditur Prophetias Veteris Testamenti, quæ ad Christum spectant,
esse veraces. Sed & alias plerasque Veteris Testamenti Prophetias veraces esse sexta
Propositione demonstravimus. Axiomatum porro nostrorum quartum hoc est, Pro-
phetican facultatem à solo Deo esse. Ergo haec Prophetia Veteris Testamenti à Deo
solo sunt. Atqui Prophetias illas continent libri Veteris Testamenti. Unde se-
quitur libros Veteris Testamenti esse divinitus inspiratos. Origines quidem cum in
libro quarto De principiis probare vellet, divinitus inspiratam esse sacram Scripturam,
non alio id confecit argumento, quam eventu prædictionum: *Antequam*, inquit,
complenterent ea quæ à Prophetis fuerant prædicta, quævis vera essent, tamen ostendi vera
esse non poterant, pro eo quod nondum probarentur impleta. *Adventus* vero Christi, vera esse
& divinitus inspirata, quæ dixerant, declaravit; cum utique prius haberetur *incertum*, si co-
rum que prædicta fuerant, exitus esset *impensus*. Idem in libris contra Celsum: *αι μεγάλων*
φημίναι οἵτι μη φέρετος ἐντυχόντων τῷ εἰς αὐτοὺς ἀργόν, ιγνώσκοι τῇ δοκοῦσι τοῖς
τῷ πάτερ τῷ σωτῆρι ἄμα καὶ ἐντυχόντων ἀναγνωσσούσι, ὅτι θεοῦ πνεῦμα τὸ εἰς αὐ-
τοὺς ἔσινον. Sed & Prophetia, si quis ad prænitionem, qua ipsiis inest, non persimiliorie
attenderit, idonea sunt ad persuadendum ei qui legendis iis prudentem & aquum animum
adhibuerit, in viiris illis spiritum Dei fuisse. Constat igitur libros Veteris Testamenti
esse divinitus inspiratos. Quod erat probandum.

Orig. libr. 4.
De princ. c. 1.

Orig. conti.
Cell. libr. 8.